

Fwi Amt/Ia

F./O., 11. 10. 44.

Str. pov. br. 1957/44

2 primerka

2. primerak

Priloženi prepis dostavlja se na znanje.

4

14 X

Dostavljeno:

Z 1. primerak

Ini. 2. primerak

...⁵ 11/X

BR. 148

IZVEŠTAJ ARMIJSKE GRUPE »SRBIJA« OD 7. OKTOBRA 1944. NAČELNIKU ŠTABA KOMANDANTA JUGOISTOKA O OSNOVNIM UZROCIMA KOJI SU DOVELI DO NAPUŠTANJA GRADA PANČEVA I SUŽAVANJA MOSTOBRANA KOD TOGA MESTA¹

STROGO POVERLJIVO

Armijaska grupa »Srbija«

H. Qu., 7. 10. 1944.

Ia, str. pov. br. 1364/44

3 primerka

1. primerak

72/X

Ia (KTB)

²

K-tu Jugoistoka (K-di GrA »F«)

8. 10

Na ruke načelnika štaba

Gospodinu *general-lajtnantu Vinter iß*

Veza: Dopis k-ta Jugoistoka (K-da GrA »F«)

Ia, str. pov. br. 5322/44 od 6. 10. 1944.⁴

⁴ Nečitak potpis.

⁵ Nečitak paraf.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-311, r. 194, s. 253¹—5. U originalu je na više mesta podvučen tekst s par kraćih nečitkih zaibeleski dopisanih rukom.

² Dva nečitka parafa.

³ August

⁴ To je naređenje komandanta Jugoistoka od 6. oktobra 1944. Armijskoj grupi »Srbija« za uspostavljanje mostobrana na severooj

Predmet: Napuštanje mostobrana severno od Dunava.

K-t Jugoistoka (k-da GrA »F«)

Abt. OB/Chef

Prim.: 9. Okt. 1944

Br. str. pov. 2245/44

Priloga 1

- I.) *Osnovni uzroci* koji su doveli do napuštanja grada Pančeva⁵ i do smanjivanja mostobrana koji se nalazi severno od Dunava su sledeći:
- 1.) *Izveštaji o situaciji* komandanta odbrane Pančeva, pukovnika Cimermana [Zimmermann], komandanta Vermahta u Beogradu, general-lajtnanta Štefana, k-ta Grupe »Šnekenburger«, od 5. 10. 44. po podne, počev od 18.00.

Sva tri komandanta izvestila su podudarno da je jak neprijatelj (jedna divizija) 5. 10. po podne napao Pančevo sa severa, severoistoka i jugoistoka, s vremena na vreme razdvojeno, i da je dopro do na 150 metara od prednjeg kraja odbrane (istočna ivica). U toku je bilo dejstvo minobacačkom vatrom po izlazima iz grada. Pojedini manji prodori koje je neprijatelj uspeo da ostvari bili su očišćeni. Nove neprijateljske snage, jačine jednog bataljona, zauzele su Borču i na taj način ugrožavale put snabdevanja, mesta skelskih prelaza i železničku prugu Zemun — Beograd. Druge koncentracije neprijatelja u blizini Dunava južno od Pančeva i dalje severno, kao i istočno, od Stare Pazove navodile su na zaključak da se vrše pripreme za prelaz preko reke sa obe strane Beograda. Ocenjeno je da bi bilo beznačajno dalje držanje grada Pančeva protiv snažnih neprijateljevih napada i istovremenog natkripljavanja, s obzirom na teško stanje angažovanih snaga i njihov nizak unutrašnji borbeni moral. Kada se mora voditi računa o važnosti očuvanja *borbene* snage za dalju odbranu Beograda, onda dolazi

obali Dunava i držanje istog do »poislednjeg vojnika«, a ujedno i zahtev za izjašnjenje zbog napuštanja mostobrana kod Pančeva (AVII, NAV-T-311, r. 194, s. 251—2).

⁵ Pančevo su oslobodile 6. oktobra jedinice Glavnog štaba NOV i PO Vojvodine i sovjetske 46. armije (vidi Grupu sovjetsko-jugoslovenskih autora, *Beogradska operacija*, str. 174).

⁶ Četvrtasti pečat primaoca.

u pitanje samo trenutno uzmicanje na neki pogodni položaj koji leži dalje pozadi.

- 2.) *Nedovoljne snage za »Mostobran Pančevo«*
Svojevremeno je planiran jedan mostobran, širok 20 kilometara, od Dunava do Dunava, u koji bi se uključilo i Pančevo. Usled nedostatka snaga, moralo se odreći toga plana. U toku borbi, u pokretnoj odbrani sa linije Bela Crkva — Vršac, Pančevo je dobilo ulogu uporišta. Prednji kraj odbrane protezao se po ivici grada, usled čega je flankirajuće dejstvo teškog naoružanja bilo jako umanjeno. Položaj naseljenog mesta Pančevo u odnosu na skelsko mesto prelaza kod Beograda ne može se zamisliti nepovoljnijim, jer grad Pančevo leži 15 km severoistočno od Beograda, zbog čega je i njegov prilazni put izložen svakom neprijateljevom napadu sa severa. O jednom »Mostobranu Pančevo« se onda nije moglo ni govoriti 5. 10. Put kojim je povezano to naseljeno mesto sa Beogradom, dug 10 km, koji se u opštim crtama proteže pravcem istok — zapad, ležao je potpuno otvoren u odnosu na nadiranje neprijateljevih snaga sa severa, a za njegovo osiguranje nije bilo na raspolaganju nikakvih snaga. Isto tako, držanjem Pančevo ne bi se mogao sprečiti napad neprijatelja iz Borče na taj drum, kao ni na skelsko mesto prelaza na Dunavu. Uprkos tome, u početku se čvrsto nastojalo na izvršenju naređenja da se Pančevo drži, mada je postojala opasnost da snage koje se bore u Pančevu budu odsečene i uništene, a da ta žrtva ipak ne bi doprinela nekom većem uspehu. Prebacivanje novih snaga preko Dunava, kao što je zahtevao komandant, pešadijski general Šnekenburger, nije dolazilo u obzir, jer su snage koje su stajale na raspolaganju 5. 10. uveče na južnoj obali (1 1/2 bataljon 117. lov. div. i jedan landesšicen-bat.) bile bezuslovno određene za zaštitu Beograda. Stoga je izgledalo da je došlo vreme da se pređe na jedan uži, povoljniji mostobran, koji bi inače mogao da bude podržavan artiljerijom sa južne obale Dunava.
- 3.) Razgovor komandanta sa načelnikom Grupe arm. »F«, 5. 10. uveče, ostavio je utisak da je Grupi armija »F«, doduše, stalo do što dužeg držanja Pančevo, ali da se, s druge strane, mora takođe bezu-

slovno zajemčiti odbrana Beograda. Prema tome, na osnovu shvatanja ovog komandanta, veliku važnost je dobijalo nastojanje da se, po mogućstvu, održi borbena vrednost snaga koje su angažovane ispred Dunava. Instrukcije Grupe armija »F« za dalje vođenje borbe, prema kojima je mostobran trebalo bezuslovno održati, stigle su kod ove armijske operativne grupe tek 6. 10. ujutro.

II) uz a) 5. 10. pre podne, neprijatelj, jačine oko 2 bataljona, podržan sa tri tenka, posle jake artiljerijske i minobacačke pripreme, izvršio je napad drumom Pančevo — Novo Selo i zapadno od železničke pruge Pančevo — Jabuka. Napad je bio odbijen. U isto vreme, neprijatelj, jačine jednog puka, napao je iz jugoistočnog pravca na jugoistočnu ivicu Pančeva. Jedan prodor koji je ovde uspeo likvidiran je protivnapadom i zarobljeno je 30 neprijateljskih vojnika, izbrojano je 85 mrtvih. Po podne je neprijatelj ponovio svoj napad sa obe strane drumu sa severoistoka. Neprijatelj je dovukao nove snage (40 kamiona sa pešadijom), koje su već uveče uvedene u napad. U toku popodneva, jugoistočno od Pančeva, u Vojlovici i severoistočno odatle, ukazali su se polazni položaji za snage jačine oko 2—3 puka. U toku noći neprijatelj, podržan snažnim artiljerijskim napadom i minobacačima, izvršio je napad. Prilikom izvlačenja snaga iz Pančeva, zaštitnice su već od 5.00 časova 6. 10. primetile da neprijatelj vrši sa severa obuhvat u pozadinu.

Uz b) Gubici Bobbene grupe »Cimerman« 5. 10. do predaje Pančeva bili su: 18 mrtvih, najmanje 50 ranjenih, najmanje 45 nestalih, 5 mitraljeza, 1 teški mitraljez, 1 srednji minobacač, 3 protivavionska topa 8,8 cm.

Broj teškog naoružanja u Pančevu: 9 t. m., 17 sr. min. bac., 18 pt top., 29 pa top.

Uz c) Predaju grada Pančeva predložila su sva tri komandanta (vidi I, 1), nezavisno jedan od drugoga. Usled kratkoće vremena koje je stajalo na raspolaganju, nije moglo biti preduzeto proveravanje njihovih izveštaja u pogledu stvarne tačnosti. Ovaj komandant je smatrao da može da se osloni na pouzdanost komandanata, koji su mu poznati kao veoma iskusni ratnici, i na svoje vlastite utiske koje je dobio prilikom obilaska Pančeva.

Uz d) Predaju Pančeva odobrio je komandant Armijske grupe. Naređenje o tome je glasilo: »Pošto ostavi zaštitnice, Borbena grupa »Cimerman« ima da se izvuče iz neprijateljevog dodira i prebaci se, vodeći zadržavajuću borbu i pošto razruši oba mosta koja se nalaze na izlazu zapadno od Pančeva, na jedan novi uži mostobran sa obe strane drumu Pančevo — Beograd. Taj novi mostobran mora se držati po svaku cenu do poslednjeg metka. Neprijatelja kod Borče uništiti.«

III) O borbenoj vrednosti pojedinih jedinica potčinjenih komandantima u borbi, komandant Vermahta u Beogradu i pukovnik Cimerman daju sledeći sud: 92. *mot. brigada*, četa Puka »Rodos« i 4. SS-pa div. dobri; ipak je motorizovana brigada, zbog gubitka u ljudima i materijalu, kao i zbog izvanrednih borbenih opterećenja poslednjih nedelja, jako oslabljena, naročito I bataljon, čija je 1. četa jaka samo 14 ljudi sa 3 mitraljeza.

18. pol. puk: Borbena vrednost izvanredno niska, otporna snaga i borbena jačina znatno su oslabljene borbama koje su vođene u poslednje vreme. Rukovodstvo slabo. Trupa je jako premorena neprekidnim borbama koje je vodila poslednjih nedelja, a zbog perioda lošeg vremena jako je propatila. *Alarmne jedinice:* (»Tvrđava Beograd« i Vazduhoplovstvo) nemaju veliku borbenu vrednost, nisu unutrašnje učvšćene. Najvećim delom nemaju iskustva za pešadijsku borbu, pri najmanjem dodiru sa neprijateljem povlače se.

Oficiri i podoficiri: U 18. pol. puku i alarmnim jedinicama ispod proseka; raspoložu sa malo borbenog iskustva.

Činjenica da jedan veoma visok procenat brojnog stanja ljudstva (preko 50%) ima bolesne noge, ima odlučujući značaj kod procene borbene vrednosti trupe.

Ukupna borbena jačina pešadijskih jedinica okruglo 1000 ljudi.

Felber